

Michał Suszczewicz

Waloryzacja potencjału turystyczno-kulturowego Wschowy i powiatu wschowskiego

---

Turystyka Kulturowa nr 4, 68-80

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Materiały faktograficzne

Michał Suszczewicz

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego Wschowy i powiatu wschowskiego¹

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Informacje na temat badań:

Lokalizacja: Województwo lubuskie, powiat wschowski

Okres badania: 1. XII 2012 – 25. II 2013

Kryteria bonitacji i analizy na podstawie: Armin Mikos von Rohrscheidt, 2010, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Wyd. 2., Poznań, s. 447-472

II. Formularz waloryzacyjny mikroregionu.

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

Kościół i Klasztor OO. Franciszkanów we Wschowie (6);

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Zbór ewangelicki Żłóbek Chrystusa (2)

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub diecezjalnym (pierwsze) (6)

Kaplica Św. Krzyża przy zespole kościelno-klasztornym we Wschowie (6)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (za pierwsze trzy) (4)

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa we Wschowie (4);

Kościół pw. św. Michała Archaniola w Sławie (4);

Kościół pw. św. Marcina w Krzepielowie (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Zamek Królewski we Wschowie (3)

Pałac Barwiczów w Sławie (3)

Pałac myśliwski Schöneichów w Tarnowie Jeziernym (3)

Zamek lub pałac stylizowany D (pierwsze dwa*) (2)

Pałac w Dębowej Łęce (0)

Pałac w Osowej Sieni (0)

Dwór lub inna rezydencja (0)

Zespół Dworski w Osowej Sieni (0)

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)

Ruina pałacu w Krzepielowie (2)

Ruina dworu w Przybyszowie (2)

¹ W wydanej w 2010 r. książce Jerzego i Pawła Rutów przeprowadzono procedurę waloryzacyjną wszystkich powiatów województwa podkarpackiego. Wydaje się jednak, że autorzy nie zastosowali się do wszystkich zasad waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego i tym samym przekłamaniu uległy wyniki. We wspomnianej książce powiat bieszczadzki uzyskał 487 pkt, w tym 354 pkt w kategorii I. Z tych samych powodów przekłamaniu uległa ocena potencjału innych powiatów. Za wyjątkiem powiatu mieleckiego i kolbuszowskiego wszystkie sklasyfikowano jako posiadające duży, a nawet wielki potencjał turystyczny, a wspomniane dwa pierwsze uplasowały się w górnej wartości potencjału średniego. (Porównaj: J. Rut, P. Rut, *Waloryzacja potencjału turystycznego inspiracją dla turystyki kulturowej w województwie podkarpackim*, Rzeszów 2010)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Zabudowa Starego Miasta we Wschowie (3)

Zabudowa Starego Miasta w Sławie (3)

Zabudowa Rynku w Szlichtyngowej (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, ZD (pierwsze trzy) (4)

Ratusz we Wschowie (4)

Kolegium Jezuickie i dawna mennica królewska (4)

Zespół kamienic przy Rynku we Wschowie (4)

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane z znacznej części ZD (4)

Mury miejskie we Wschowie (4)

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

Zbór ewangelicki „Żłóbek Chrystusa” we Wschowie (1)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)

Wieża ciśnień we Wschowie (3)

I.A. d) Obiekty militarne:

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

Linia umocnień Festung Glogau (Zaszków – Gola – Wyszanie) (2)

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

Umocnienia na linii Dryżyna – Siedlnica – Łęgoń (1)

Schron w Wyszanie (1)

Dodatkowe punkty za wszystkie obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

Cmentarz ewangelicki we Wschowie (2)

Muzeum Ziemi Wschowskiej (2)

Klasztor i Kościół OO. Franciszkanów we Wschowie (2)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1 pkt)

Cmentarz ewangelicki we Wschowie (1)

Muzeum Ziemi Wschowskiej (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),

Cmentarz ewangelicki we Wschowie (1)

Muzeum Ziemi Wschowskiej (1)

Klasztor i Kościół OO. Franciszkanów we Wschowie (1)

Za bardzo dobry stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu)

Zabytki wschowskie generalnie bardzo dobry stan zachowania, pałac w Sławie wymaga remontu. (1)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:**I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:**

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Pomnik byka Ilona we Wschowie (2)

Krzyże pokutne w Konradowie (2)

Pomnik Diany we Wschowie (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)

- Lwi mostek we Wschowie (1)*
Stół sędziowski w Starym Strączu (1)
 Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)
Miejsce bitwy pod Wschową z 1706 roku (4)
Miejsce podpisania traktatu z Turkami we Wschowie (4)
Miejsce podpisania umowy z papieżem we Wschowie (4)
 Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)
Miejsce bitwy pod Wschową z 3.09.1939 roku (2);
Miejsce zebrań senackich w XVIII wieku we Wschowie (2)
 Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze dwa) (2)
L. Ossowski, „Wilcze jagody” Osowa Sień (2)
F. Lauterbach, „Pestchronik” Wschowa (2)
 Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (pierwsze trzy) (2)
Powitanie w kraju Fryderyka Augusta - Księcia Warszawskiego, Wschowa 1807 (2)
Bronisław Geremek - miejsce zamieszkania i edukacji - Wschowa (2)
Wschowa – kościół św. Stanisława – ślub Kazimierza Wielkiego z Jadwigą Żagańską (2);
 Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)
Miejsce pracy pastora Valeriusa Herbergera (1)
Kilkuletnie miejsce zamieszkania Andreasa Gryphiusa w Starych Drzewcach (1)
Miejsce zamieszkania i pochówku Matteusa Vechnera – lekarza Zygmunta III Wazy (0);
Friedrich Lauterbach – Wschowa (0);
 Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)
Posługa we wschowskich koszarach kanclerza i prezydenta Republiki Weimarskiej Paula von Hindenburga (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

- Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch)
 ZD (1)
Cmentarz ewangelicki we Wschowie (1)
Cmentarz żydowski w Szlichtyngowej (1)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (1)
Valerius Herberger (1)
Matteus Vehner – lekarz Zygmunta III Wazy (1)
Samuel Friedrich Lauterbach (1)
 Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch)
 ZD (1)
Kirkut w Szlichtyngowej (0)

I.B. c) Budowle współczesne

Brak w powiecie

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

- Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)
Tablica nagrobna rycerza Kotwicza w Siedlnicy (3)
Tablice nagrobne Rechenbergów w Sławie (3)
Ambona w kościele św. Michała w Sławie z XVII wieku (3)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

Muzeum Ziemi Wschowskiej z oddziałem -Muzeum Rzeźby Nagrobnej: Lapidarium (2)

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Izba Kresowian we Wschowie (1)Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dodatkowe** punkty za:

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Muzeum Rzeźby Nagrobnej – Lapidarium we Wschowie (2)*Muzeum Ziemi Wschowskiej* (2)

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

Muzeum Rzeźby Nagrobnej – Lapidarium we Wschowie (1)*Muzeum Ziemi Wschowskiej* (1)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie (1)

Klasztor i Kościół OO. Franciszkanów (1)

Kiosk muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

Muzeum Ziemi Wschowskiej (1)*Muzeum Rzeźby Nagrobnej – Lapidarium we Wschowie* (1)

Przy muzeach regionalnych i lokalnych punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

Muzeum Ziemi Wschowskiej (1)

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

Muzeum Ziemi Wschowskiej (1)

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

Zespół portretów trumiennych (1)**I.E. Eventy kulturowe:**

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Królewski Festiwal Muzyki we Wschowie (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Dni Wschowy (4)*Dni Sławy* (4)*Noc Reggae w Sławie* (4)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Jarmark mieszczkański we Wschowie (4)

Regularne działania na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Rota św. Józefa we Wschowie (5)**I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:**

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Przemęcki Park Krajobrazowy – część obszaru (2)

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

„Park Wolsztyński” we Wschowie (1)*Park przy jeziorze w Sławie* (1)

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

Park przydworski w Osowej Sieni (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym (8)

Szlak św. Jakuba (8)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Wirtualna trasa po Wschowie (1)

Suma za pierwszą kategorię: 190

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Biuro Promocji Miasta i Gminy Wschowa (2)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Wschowa (2)

Sława (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Wschowa – j. niemiecki, angielski (2)

Sława – j. niemiecki, angielski (1)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Wschowa (3)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

W grupie hosteli:

Obiekt noclegowy „Hotel” „Hubertus” (nie skategoryzowany), Dębowa Łęka 49a (2)

Restauracja – „Hotel” J. Denesiuk (nie skategoryzowana), Szlichtyngowa ul Rynek (2)

Schroniska

Schronisko młodzieżowe (sezonowe), Wschowa [Wschowa, Plac Kosynierów 1] (2)

Inne kwatery zorganizowane

Pensjonat „Słoneczko, Sława [Sława ul. Odrodzonego Wojska Polskiego 23] (2)

Gospodarstwo agroturystyczne „Tradycja” Siedlnica [Siedlnica 167] (2)

Ośrodek wypoczynkowy Wratislavia w Radzynie [Radzyń ul. Słoneczna 49] (0)

Ośrodek wypoczynkowy „Wiktoria Król” w Radzynie [Radzyń, ul. Słoneczna 51] (0)

Ośrodek Wypoczynkowy Dąb w Lubogoszczu [Lubogoszcz - Dąb 2] (0)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Pensjonat – Hotel Słoneczko Sława – restauracja (2)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja „Sławianka”(1)

Restauracja „Bajka” we Wschowie (0)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Zamek Królewski we Wschowie - restauracja (1)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Pizzeria Oaza – Wschowa (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

PKS Leszno – dworzec autobusowy Wschowa (2)

Józtrans – Wróblów (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Wschowa (2)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Trasa krajowa nr 12 (skąd dokąd) odcinek Dębowa Łęka – Wschowa - Szlichtyngowa (2)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

Dworzec Autobusowy we Wschowie (PKS Leszno) - oferta regionalna (2)

Markobus – komunikacja miejska Wschowa (2)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

Taxi we Wschowie (1)

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) (1)

Wschowa, przewozy bryczką (1)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

Wschowa, Międzynarodowe Targi Turystyczne we Wrocławiu w 2011 roku (2)

Sława, Międzynarodowe Targi Turystyczne we Wrocławiu w 2012 roku (2)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)

„Pozdrowienia ze Wschowy”- album z dawnymi pocztówkami – Wschowa 2012(1)

Sława i okolice. Przewodnik turystyczny, Sława 2012 (1)

Suma punktów za drugą kategorię: 44

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:**III.A. Instytucje Kultury**

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

Radzyń – Ogólnopolski Festiwal Bluesowy „Las, Woda & Blues” (1)

Sława – Sławska Noc Reggae (1)

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Kino w Centrum Kultury i Rekreacji Wschowa (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Sławskie (2)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Pomnik przyrody w Parku „Tysiąclecia” we Wschowie (1)

Głaz narzutowy „Mietek” w Starym Strączu (1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny otwarte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)

Basen we Wschowie (1)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Wschowa (2)

Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

CKiR Wschowa (2)

Sezonowe* centra sportowe z oferta ogólnodostępną (za pierwszy obiekt)(1)
SCKIW Sława (1)
Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)
Stadion sportowy we Wschowie (1)
Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)
Gospodarstwo agroturystyczne w Siedlnicy – jeździeckie (1)

Suma punktów z kategorii trzeciej: 16

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Brak punktowanych obiektów w regionie

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Brak punktowanych obiektów w regionie

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

Wratisławia Radzyń (3)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

Deptak Nowego Rynku w Sławie (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Wschowa - Soleczniki (1)

Sława – Luckau (1)

Sława – Esneux (1)

Suma punktów z kategorii czwartej: 8

Podsumowanie:

Kategoria I: 190

Kategoria II: 46

Kategoria III: 16

Kategoria IV: 8

Razem: 260

III. Interpretacja wyników analizy potencjału:

Wnioski z przeprowadzonej waloryzacji powiatu

Teren powiatu wschowskiego składa się z historycznych ziem pogranicza Wielkopolski i Śląska. Jego położenie wiąże się ze średnim potencjałem turystyczno-kulturowym (190 punktów w I kategorii), którego znaczną część generuje sama stolica powiatu Wschowa, gdzie zlokalizowane są najważniejsze zabytki oraz instytucje. Miasto posiada również bogatą historię jako miasto królewskie, było odwiedzane przez wiele znanych osobistości wielu narodowości. Ponadto w powiecie znaczną rolę odgrywa turystyka wypoczynkowa w miejscowościach znajdujących się nad okolicznymi jeziorami.

Potencjał powiatu wiąże się głównie z jego najważniejszym ośrodkiem miejskim. Wschowa to miasto o średniowiecznym rodowodzie, posiadające znaczną liczbę zabytków. Do chwili obecnej można zwiedzać bez przeszkód między innymi barokowy zespół kościelno-klasztorny Franciszkanów ze wspaniałym wyposażeniem związanym z działalnością konwentu klasztorowego w czasie kontrreformacji oraz wyraźnymi świadectwami wpływu kultury sarmackiej na szlachtę Ziemi Wschowskiej. Ponadto w mieście znajduje się Lapidarium Rzeźby Nagrobnej, które jest najstarszym na terenie dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów cmentarzem poza murami miasta. W jego obrębie znajdują się liczne obiekty sztuki sepulkralnej związane z pochówkami dawnej, protestanckiej ludności miasta. Większość płyt nagrobnych posiada inskrypcje w języku niemieckim, jednak zdarzają się również łacińskie. W mieście zachował się zamek królewskim niegdyś częsta faktyczna rezydencja władców Polski oraz miejsce monarszego ślubu (kościół farny). Dobrze zachował się układ urbanistyczny miasta, mający historyczną podwójną strukturę. Poza miastem w gminie Wschowa ważną rolę w potencjale walorów turystyki kulturowej odgrywają kościoły i pałace znajdujące się w pobliskich wioskach. Obiekty sakralne mają w większości rodowód średniowieczny, jednak posiadają barokowe wyposażenie. Pałace i dworki w gminie są w części dobrze zachowane, jednak w niektórych przypadkach zauważalna jest daleko posunięta degradacja zawiniona przez właścicieli lub zarządców, nie dbających o zabytkowy charakter tych miejsc. Szereg rezydencji posiada również parki, które spełniają funkcje rekreacyjne. Tereny gminy Sława są atrakcyjne głównie pod względem wypoczynkowym. Gmina położona na obszarze Pojezierza Sławskiego posiada wiele jezior, nad którymi są ulokowane ośrodki wypoczynkowe i kwatery prywatne. Miasto i pobliskie wioski są miejscem wypadowym mieszkańców Dolnego Śląska wypoczywających tu w wakacje, bądź dni wolne od pracy. Ofertę wypoczynkową uzupełniają obiekty zabytkowe, rozsiane na obszarze całej gminy. Pośród nich znajdują się pałac Barwitzów w Sławie i tamtejszy kościół św. Michała Archaniola, kościół Św. Marcina w Krzepielowie, kilkusetletni pałacyk myśliwski w Tarnowie Jeziernym oraz kościoły w Ciosańcu, Krążkowie, Sławie, Starym Strączu. Wszystkie te obiekty dobrze wpisują się w krajobraz kulturowy, który jest historyczną częścią księstwa głogowskiego i zarazem Śląska.

Atrakcyjnie przedstawia się również gmina Szlichtyngowa. Walory kulturowe reprezentuje tu głównie grupa obiektów zabytkowych: między innymi pałac ariańskiego rodu von Schlichting w Jędrzychowicach (odbudowywany przez przedstawicieli tej samej rodziny!) oraz kościoły w Starych Drzewcach i Jędrzychowicach, ruiny kościoła w Wyszanie, cmentarz żydowski w Szlichtyngowej oraz pozostałości umocnień z II wojny światowej w okolicach Goli i Wyszanie.

Ważną kwestią mocno ważącą na całokształt obrazu potencjału powiatu jest jego infrastruktura, zwłaszcza turystyczna.. Ponadto – poza terenem gminy Sława – bardzo uboga jest oferta miejsc noclegowych, zwłaszcza całorocznych. Tylko gmina Sława może się pochwalić lepszą infrastrukturą obsługi turystów, w większości jednak ograniczoną do okresu głównego sezonu turystycznego.

W odniesieniu do komunikacji sytuację także należy uznać za niezadowalającą. Do szeregu wielu miejscowości można dostać tylko kilkoma kursami autobusowymi dziennie w dni robocze, dodatkowym utrudnieniem jest poruszanie się w dni wolne od pracy, gdy wyżej wymienione środki komunikacji publicznej nie kursują. Przewozy regularne ograniczone są do ruchu pomiędzy największymi ośrodkami, głównie na linii z Leszna do Głogowa przez Wschowę, co utrudnia zrównoważony rozwój regionu i poważnie ogranicza szanse na uprawianie turystyki kulturowej. Gminy Wschowa i Szlichtyngowa ciążą do ośrodków większych jak Leszno i Głogów, natomiast gmina Sława do Nowej Soli i Głogowa, z którymi ma lepsze połączenia komunikacyjne.

Baza gastronomiczna powiatu ogranicza się do kilkunastu obiektów gastronomicznych ulokowanych w gminie Sława i ważniejszych miejscowościach powiatu takich jak Wschowa, Lgiń, Szlichtyngowa. Powiat nie posiada produktów ani ofert kuchni regionalnej. Lokalne obiekty gastronomiczne serwują specjały kuchni polskiej lub innych narodowości, lecz w większości przykładów w formie przypominają bary szybkiej obsługi. We Wschowie odbywa się jarmark produktów regionalnych, gdzie lokalni wystawcy prezentują swoje wyroby. Do miasta przyjeżdża wtedy wielu producentów z Wielkopolski, województwa Lubuskiego i innych regionów Polski. Ponadto w Nowej Wsi koło Wschowy jest produkowane piwo niepasteryzowane, które wystawiało się na szeregu targów turystycznych (Katowice, Wrocław, Poznań). W 2012 roku na Międzynarodowych Targach Turystycznych w Poznaniu browar „Edi” uzyskał nagrodę „Smaki Regionów” za najlepsze piwo niepasteryzowane – Wschowskie Ciemne.

W powiecie działaniami aktywnej turystyki zajmuje się Stowarzyszenie Turystyczne Ziemi Wschowskiej, które promuje aktywną turystykę pieszą, rowerową, a od niedawna również nordic-walking.

W powiecie znajduje się kilka znakowanych szlaków turystycznych (nie mających formalnie określonego kulturowego profilu) Są to: Trasa rowerowa: Wschowa-Lgiń – Sława (39,3 km); Trasa rowerowa: Sława – Lubiatów (10,4 km); Trasa rowerowa: Lubiatów-Radzyń (11,3 km); Szlak Odry – szlak rowerowy – Wrocław – Głogów – odcinek w okolicach Wyszczanowa; Żółty szlak pieszy, Wschowa - Lgiń - Brenno – Wieleń (ok. 22 km); Żółty szlak pieszy, Wieleń - Kaszczor - Śmieszkowo - Sława (ok. 18,5 km); Czerwony szlak pieszy, Lgiń - Holendry - Jezioro Dąbie - Pszczółkowo - Łysiny - Hetmanice – Lgiń (ok. 34,9 km); szlaki kajakowe: dookoła Jeziora Sławskiego (ok. 21 km), Jez. Sławskie - Jez. Błotne - Jez. Tarnowskie - Jez. Sławskie (ok. 15 km), Cienica – Jezioro Sławskie – Obrzyca (ok. 17 km). Wymienione szlaki w gminach powiatu są czytelne i zadbane. Nie zauważa się problemów związanych z brakiem znakowania szlaków. Wszystkie trasy są konserwowane przez leśników lub lokalne stowarzyszenia i mieszkańców miejscowości, przez które przebiegają.

Żadna z gmin powiatu nie posiada profesjonalnych, kwalifikowanych przewodników turystycznych (terenowych).

Gminy Sława i Wschowa aktywnie wystawiają się na targach turystycznych. Ich stoiska pojawiały się na targach w Wrocławiu, Poznaniu. Sława była reprezentowana również na targach ITB w Berlinie oraz na wystawie EXPO 2000 w Hanowerze.

Gminy Wschowa i Sława aktywnie promują się także z pomocą publikacji krajoznawczych. W ciągu ostatniego roku oba magistraty były wydawcą lub sponsorem szeregu publikacji jak „Kronika Sławy i okolic”, „Legendy sławskie” w Sławie oraz „Kościół im. Żłóbka Chrystusa (Kripplein Christi) we Wschowie na tle procesu konfesjonalizacji w krajach Europy Środkowej”, „Legendy są dla duszy tym, czym czekolada dla podniebienia. W ostatnich latach zasób tytułów dotyczących Wschowy, Sławy i okolic powiększa się m.in. dzięki pracy miejscowych regionalistów i badaczy.

Powiat wschowski posiada tylko jeden oficjalny portal internetowy dla turystów (<http://infotur.zw.pl>). Niewątpliwym problemem jest znaczne rozdrobnienie źródeł dotyczących atrakcji powiatu. Wiele informacji można uzyskać na poszczególnych stronach

gmin i powiatu, jednak jest to wiedza dotycząca wyłącznie obiektów pozostających w gestii danej jednostki administracyjnej.

W celu propagowania historii i wielokulturowości wiele działań podejmuje we Wschowie Stowarzyszenie CZAS A.R.T. Jego aktywność jest skierowana do mieszkańców miasta i służy zrozumieniu i poznaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego, w tym dawnej wielowyznaniowości. Ponadto corocznie organizowane są konferencje naukowe, które przybliżają badaczom, pasjonatom i mieszkańcom dzieje regionu. Warto wykorzystać tę aktywność w ramach tworzenia koncepcji i budowy oferty turystyczno-kulturowej dla powiatu. Może to się odbyć przez pozyskanie z tych kręgów zaplecza eksperckiego (np. dla organizowania questów turystycznych i gier miejskich, wyznaczania i opisywania tras turystycznych), rekrutację personelu przewodnickiego, a także ich współdziałanie w organizacji regularnych eventów o profilu historycznym i artystycznym.

Mimo relatywnie dobrej sytuacji w zakresie zasobów turystyki kulturowej na terenie powiatu, badanie wykazało liczne mankamenty, które uniemożliwiają dostateczny rozwój tego rodzaju ruchu turystycznego. Szczególnie dotyczy to rozwoju infrastruktury turystycznej, która w niezadowalającym stopniu charakteryzuje gminę Wschowę i Szlichtyngowę. Zwłaszcza w tej ostatniej niemal całkowicie brak miejsc noclegowych, uboga jest także oferta gastronomiczna. Miasto Wschowa nie ma wystarczająco zróżnicowanej bazy noclegowej, ogranicza się ona do kilku pokoi w Zamku Królewskim, Centrum Kultury i Rekreacji oraz do sezonowego schroniska młodzieżowego. Stan ten odbija się hamująco na zrównoważonym rozwoju turystyki na tym obszarze, pomniejsza też potencjalne dochody gestorów usług turystycznych tego terenu. Na terenie powiatu nie ma ani jednego kategoryzowanego obiektu hotelowego. Wybudowanie lub otwarcie takiego hotelu pozwoliłoby na zatrzymanie zwiedzających miasta turystów oczekujących spełnienia powszechnie uznanych standardów, nie zmuszałoby ich bowiem do korzystania z noclegów na terenie ościennych powiatów.

Pomimo wielu wydarzeń kulturalnych, muzycznych i innych we Wschowie, ich promocja ogranicza się tylko do miasta i okolic. Inaczej ma się rzecz z wydarzeniami w gminie Sława, do której przybywa o wiele więcej turystów, którzy z kolei sami rozprawiają informacje między sobą, zwiększając liczbę odbiorców i chętnych do odwiedzenia miasta. Poprawa działań informacyjnych i promocji wydarzeń w powiecie i poza jego granicami (za pomocą integracji działań promocyjnych realizowanych w ścisłej współpracy wszystkich samorządów i zainteresowanych organizacji oraz instytucji) mogłaby w efekcie znacznie rozwinąć ruch turystyczny. Koordynacją takich działań mogłaby się zająć powiatowa komórka informacji turystycznej, realizująca jednocześnie obsługę turystów w dniach wolnych od pracy, o zbierającą, aktualizującą oraz dystrybuującą informacje na temat wszystkich gmin składających się na powiat. Jej brak należy traktować jako znaczny minus, będący skutkiem braku zrozumienia dla działań wiążących się z obsługą ruchu turystycznego, który zwiększa się w sezonie w dniach wolnych od pracy.

Równie ważnym postulatem jest poprawienie dostępności komunikacyjnej Wschowy, Sławy z innych miejscowości regionu i większych miast w okresie letnim i generalnie w czasie weekendów. Zamknięcie linii kolejowej Leszno – Wschowa – Głogów w 2011 roku negatywnie odbiło się na dostępności transportowej Wschowy i okolic. Ponowne uruchomienie przewozów pasażerskich na tej linii znacząco zmieniłoby położenie komunikacyjne miasta.

Dodatkowymi atutami mikroregionu byłyby nowe szlaki turystyczne łączące południe powiatu z jego północą oraz przebiegające wzdłuż dawnych linii kolejowych. Idea stworzenia ich napotkała na problemy związane z przekazaniem gruntów przez zarządcę kolejowego. Jednak przykładem innych powiatów (np. milickiego) warto się zastanowić nad

uzupełnieniem szlaków poprzez poprowadzenie alternatywnych dla dróg kołowych tras dostosowanych do ruchu turystycznego, w szczególności rowerowego.

IV. Wschowa i powiat wschowski jako destynacja turystyki kulturowej

Na terenie powiatu istnieją walory i dogodne warunki dla uprawiania następujących form turystyki kulturowej: turystyki biograficznej i literackiej, turystyki eventowej, turystyki religijnej, w tym pielgrzymkowej, turystyki muzealnej, oraz turystyki przyrodniczo-kulturowej.

Turystyka biograficzna i literacka

Walory istotne dla tego segmentu turystyki kulturowej reprezentują zauważalny potencjał na omawianym obszarze. Tworzyło tu lub przebywało wielu znanych literatów. W Starych Drzewcach przez pewien okres przebywał Andreas Gryphius, znakomity śląski dramaturg i poeta. We Wschowie tworzyli między innymi Samuel Friedrich Lauterbach, Eugeniusz Get-Stankiewicz, ks. Józef Rogaliński, Eugeniusz Wachowiak i jego syn Sergiusz Sterna-Wachowiak. Ze Wschowy pochodziła między innymi Estera Wierusz-Kowalska, druga żona Józefa Wybickiego, tutaj wychował się także znany opozycjonista okresu PRL i wybitny polityk III Rzeczypospolitej, prof. Bronisław Geremek. W mieście rezydowali i przebywali wreszcie królowie Polski: Kazimierz Wielki, Kazimierz Jagiellończyk, Zygmunt Stary, August II i August III. Tutaj witano w 1807 roku wjeżdżającego do swojego nowego państwa - Księstwa Warszawskiego – króla saskiego Fryderyka. Wschowa w swoim programie promocyjnym podkreśla swój historyczny status królewskiego miasta, co stanowi niewątpliwą atut w porównaniu do innych miast w województwie. Wytyczenie choćby wirtualnej trasy po mieście, odnoszącej się do jego wybitnych mieszkańców kolejnych epok mogłoby znakomicie wspomóc te wysiłki i jednocześnie stworzyć kolejną propozycję spędzenia czasu dla gości. Jednak w związku z silną koncentracją najważniejszych wymienionych wątków na jednym obiekcie (zamku królewskim, powiązany z wymienionymi monarchami) należy zwrócić uwagę na konieczność uwzględnienia także innych miejsc w mieście i włączenia ich do takiej trasy. Zapewnia to właśnie koncepcja trasy obejmującej całą historię Wschowy, przez co jej obiektami staną się także kościoły, cmentarz i domy mieszkalne.

Turystyka eventowa

Jej główne walory zlokalizowane są na terenie Sławy oraz Wschowy, posiadając przy tym różny charakter i różne grupy docelowe. W obu gminach w ciągu roku odbywa się szereg cyklicznych wydarzeń adresowanych tak do turystów jak i samych mieszkańców.

W Sławie największe nagromadzenie imprez występuje w okresie wakacyjnym, gdy w mieście przebywają goście z kilku regionów Polski. Proponowane im są na plaży koncerty muzyczne, między innymi muzyki pop, reggae oraz rocka. Doroczne święto miasta, czyli Dni Sławy obchodzone jest na przełomie lipca i sierpnia. Wśród jego atrakcji znajdują się także koncerty muzyki poważnej. Ponadto w gminie Sława organizowane są zloty karawaningowe, oraz zawody sportowe, m.in. triathlonowe. W ciągu całego roku również są organizowane różne pomniejsze wydarzenia, jednak na skalę lokalną.

We Wschowie - odmiennie niż w Sławie – tematyka i okres organizacji eventów nie są powiązane z sezonem turystycznym co sprawia, że tutejsza oferta kulturalna miasta jest bardziej zrównoważona w czasie. Do najważniejszych wydarzeń zalicza się: Jarmark Mieszczański, Dni Wschowy oraz Królewski Festiwal Muzyki. Ponadto lokalne stowarzyszenia organizują mniejsze wydarzenia o charakterze mikroeventów, związane ze spotkaniami z podróżnikami, promocją historii miasta poprzez warsztaty. Aktywnie

działające Centrum Kultury i Rekreacji organizuje systematycznie koncerty młodych zespołów muzycznych.

Ponadto na terenie powiatu organizowane są również lokalne dożynki oraz święta plonów w szeregu miejscowości: na przykład Święto Truskawki w Dębowej Łęce. Aktywność lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych stale się rozszerza, co pociąga za sobą wzrost oferty kulturalnej poszczególnych gmin.

Wydaje się, że najlepszym wykorzystaniem doświadczenia miejscowych organizatorów imprez dla rozszerzenia oferty turystyki kulturowej byłoby wykreowanie tematycznego eventu, powiązanego ze słynnymi Wschowianami. Zmieniając co roku jego głównego bohatera (a tym samym zapewniając różnorodność wątków), można by jednocześnie uczynić taki event doroczną kulminacją aktywności i wykorzystania miejscowej trasy turystycznej (wyżej wspomnianej). Obok zorganizowanego jej zwiedzania objęłaby ona prezentacje o charakterze artystycznym i historycznym, festyn ludowy, zorganizowanie wystawy tematycznej, ale także np. konkurs lub zawody dla chętnych z terenu całego kraju.

Turystyka religijna i pielgrzymkowa

Na obszarze powiatu nie ma popularnych sanktuariów, co znacznie ogranicza możliwości rozwijania tego rodzaju turystyki. Jedyne ważne miejsca, do których lokalnie pielgrzymują mieszkańcy to kościół Św. Józefa, pozostający pod opieką zakonu franciszkanów. Ten ruch jest związany z czią relikwii Krzyża Świętego, które znajdują się w zasobach klasztoru. Poza tym ruchy turystyki religijnej i pielgrzymkowej ograniczają się do lokalnych odpustów w miejscowościach powiatu. W okresie letnim większe grupy pielgrzymkowe przemierzają teren powiatu w kierunku sanktuariów o randze krajowej (Częstochowy), czy regionalnej (Wieleń, Charbielin w Wielkopolsce). Należy jednak zaznaczyć, że przez powiat przebiega Szlak św. Jakuba, który nawiązuje do historycznego traktu pielgrzymkowego prowadzącego z Wielkopolski do Santiago de Compostela. Ożywienie ruchu w ramach tego dobrze rozpoznawalnego, lecz słabo wykorzystanego systemu mogłoby przynieść pożytek także dla omawianego regionu.

Na terenie powiatu znajdują się również pamiątki po wyznawcach judaizmu (cmentarze) oraz protestantyzmu. Dobrze zachowane zbory we Wschowie (Kripplein Christi) oraz Sławie (obecnie kościół katolicki w Rynku) a także cenny cmentarz ewangelicki we Wschowie oraz szereg mniejszych (w wielu przypadkach zaniedbanych) w innych miejscowościach dają możliwość poznania historii, doktryny, symboliki i materialnych aspektów ewangelickiego przeżywania wiary chrześcijańskiej.

Turystyka muzealna

Na terenie powiatu znajduje się kilka placówek zajmujących się gromadzeniem i udostępnianiem zwiedzającym swoich zasobów. Największe znaczenie ma Muzeum Ziemi Wschowskiej wraz z ważnym oddziałem - Muzeum Rzeźby Nagrobnej, czyli wschowskim lapidarium. Muzeum posiada znaczące zasoby eksponatów, które pokazuje na specjalnie dedykowanej wystawie podczas kilku miesięcy w roku, w placówce prezentowane są również stałe wystawy dotyczące historii regionu oraz jego przyrody. W kiosku muzealnym można się zaopatrzyć w materiały i książki dotyczące Wschowy oraz jej historii. Podobnie ma się rzecz z Muzeum Rzeźby Nagrobnej. Na obszarze dawnego cmentarza ewangelickiego i katolickiego można zobaczyć wiele przykładów nowożytnej sztuki nagrobnej. Znajdują się tam pochówki sięgające od XVII wieku aż do 1945 roku. Dają one różnorodny obraz mieszkańców miasta, ich profesji, życiorysów i dokonań. Na cmentarzu spoczywa między innymi pastor Valerius Herberger, autor licznych pieśni żałobnych do chwili obecnej śpiewanych na ewangelickich nabożeństwach. Wschowska Izba Kresowa nawiązuje do miejsc z których pochodzili pierwsi powojenni mieszkańcy miasta okolicy. Posiada wiele pamiątek zebranych wśród mieszkańców Wschowy.

Ze względu wielkość i na typ zbiorów muzeum wschowskie nie jest w stanie pełnić funkcji samodzielnego magnesu turystyki. Jednak – przez tematykę wystaw i fakt stałej obsługi na miejscu - nadaje się ono na punkt ogniskujący zwiedzanie miasta. Natomiast lapidarium może być włączone (w miarę ich tworzenia) w stałe regionalne oferty, zarówno w ramach funkcjonujących systemów tematycznej organizacji turystyki kulturowej (szlaków eksploatujących np. artystyczne lub religijne aspekty dziedzictwa), jak i do oferty wypraw muzealnych.

Turystyka przyrodniczo-kulturowa

Ze względu na położenie geograficzne powiat znajduje się na obszarze dwóch pasów ukształtowania terenu Pojezierzy i Nizin Środkowopolskich. Na terenie pierwszego pasa znajduje się obszar gminy Sława wraz z północnym skrawkiem gminy Wschowa. Jest to obszar bardzo bogaty przyrodniczo i krajobrazowo. W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia utworzono na tym terenie Przemęcki Park Krajobrazowy. Ponadto na terenie Pojezierza Sławskiego znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu o tej samej nazwie dedukowany krajobrazowi pojezierza polodowcowego zlodowacenia Wisły wraz z fauną i florą występującą na jego terenie. W gminie Sława znajduje się jedno z największych jezior na polskich pojezierzach – Jezioro Sławskie. Liczne i duże powierzchniowo lasy powodują, że w tym rejonie można oddychać bardzo czystym powietrzem. Dodatkowo brak dużych zakładów przemysłowych pozytywnie oddziałuje na lokalne środowisko. Miejscowe rolnictwo jest prowadzone jako ekologiczne, co znacząco ułatwia ochronę środowiska na terenie gmin. Pozostały obszar znajduje się w pasie nizin. Jest to płaski średnio zalesiony teren. W okresie ostatniego zlodowacenia był to teren sandru i przedpoła lodowca. Południowy skrawek gminy Szlichtyngowa, w którym znajduje się ujście rzeki Baryczy do Odry, to jeden z najbardziej atrakcyjnych miejsc dla miłośników podglądania życia ptaków. Teren ten jest wpisany na listę Natura 2000, jako obszar chroniony siedlisk Łęgi Odrzańskie. Jest to przykład krajobrazu terasy rzecznej w środkowym biegu rzeki Odry. Stworzenie oferty oznaczonych tras na terenach chronionych, zestawienie ofert pakietów dla turystów przyrodniczych (z noclegami, przewodnictwem, warsztatami fotograficznymi) przygotowanie przewodników i reguł zachowania, pojawienie się punktów udostępniania sprzętu, organizowanie warsztatów i wystaw fotograficznych oraz towarzyszące im pakiety aktywnej turystyki, wykorzystujące trasy rowerowe i oferujące wypożyczenie sprzętu (rowerów i łodzi) mogłoby przyciągnąć do powiatu nową grupę turystów, pod warunkiem dobrze zaadresowanej promocji.